

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

НАПРЯМ
«Соціальна згуртованість
та порозуміння»

ПРОЦЕДУРА ЗАЛУЧЕНОСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ У ВІДБУДОВУ

2024 рік

ЗМІСТ

1	ВІДНОВЛЕННЯ ДЕОКУПОВАНИХ ГРОМАД (ТРЕНДИ)	3
2	ОПИС ПРОЦЕДУРИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ ВЛАДНИХ РІШЕНЬ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПИТАНЬ ВІДБУДОВИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ	7
3	ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ Й МОЖЛИВОСТІ ДОРАДЧОГО ОРГАНУ В ПРОЦЕСІ ВІДБУДОВИ ГРОМАДИ ...	9
4	ЕТАПИ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ І ЗОНИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ Й ОРГАНУ ВЛАДИ	12
5	РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ГРОМАДИ ЩОДО ПРОЦЕСІВ ВІДНОВЛЕННЯ Й СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ	16

Матеріал підготовлено БФ «Право на захист» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Матеріал представляє позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження».

Більше про діяльність БФ «Право на захист» ви можете дізнатися на сайті: r2p.org.ua

ВІДНОВЛЕННЯ ДЕОКУПОВАНИХ ГРОМАД (ТРЕНДИ)

Відновлення деокупованих громад в Україні регулюють кілька ключових нормативних документів. Основними серед них є постанови Кабінету Міністрів України, які визначають план дій органів виконавчої влади щодо відновлення життєдіяльності звільнених населених пунктів. Зокрема розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 року № 1219-р затверджено «План дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад».¹ Цей план включає понад 130 заходів, спрямованих на:

- відновлення інфраструктури;
- відновлення діяльності місцевих органів влади;
- забезпечення роботи правоохоронних органів;
- надання медичної допомоги та соціальних виплат.

Загалом створення плану дій для відновлення деокупованих громад вимагає комплексного підходу, що включає оцінювання пошкоджень, залучення громадськості, визначення пріоритетів і мобілізацію ресурсів. **Основні кроки для розроблення такого плану:**

1. ОЦІНЮВАННЯ ПОТРЕБ І ЗБІР ДАНИХ

Перед початком планування необхідно всебічно оцінити стан інфраструктури, житлового фонду, соціальних установ та довкілля. Це може включати фізичні огляди, анкетування населення й аналіз доступних даних від місцевої влади та міжнародних організацій.

2. ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ

На основі зібраної інформації формують пріоритети. Це може включати невідкладне відновлення критично важливої інфраструктури, забезпечення житлом, відновлення освітніх і медичних установ, а також розмінування територій.

¹ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1219-р «Про затвердження плану дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад»: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1219-2022-p#Text> (дата звернення: 27.09.2024).

3. РОЗРОБЛЕННЯ СТРАТЕГІЙ

Кожен аспект відновлення вимагає детальної стратегії. Наприклад, для відновлення житла можуть бути розроблені програми з реконструкції пошкоджених будівель або зведення нових. Для соціальних послуг — плани з відновлення доступу до освіти й охорони здоров'я.

4. МОБІЛІЗУВАННЯ РЕСУРСІВ

Відновлення потребує значних ресурсів. Необхідно залучити фінансування здержавного бюджету, міжнародної та волонтерської допомоги, приватних інвестицій.

5. ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДИ Й СТЕЙКХОЛДЕРІВ

Ефективне відновлення неможливе без активної участі самої громади. Важливо забезпечити механізми для залучення жителів до планування та реалізації проєктів через громадські слухання, робочі групи й опитування.

6. ІМПЛЕМЕНТУВАННЯ ПЛАНУ

Реалізація плану мають супроводжувати чіткі часові межі й відповідальність за виконання кожного етапу. Важливо створити систему моніторингу та звітності, щоб слідкувати за прогресом і вчасно коригувати плани за необхідності. Це допомагає забезпечити гнучкість й ефективність в управлінні проєктами відновлення.

7. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ І КОРИГУВАННЯ ПЛАНУ

На завершальному етапі оцінюють виконаних робіт і їхній вплив на громаду. Важливо проаналізувати, чи було досягнуто цілей плану, та вносити корективи для подальшого вдосконалення процесів. Цей план дій має бути динамічним і здатним адаптуватися до змінних обставин, особливо в контексті відновлення після війни, де ситуація може швидко змінюватися. Відбудова деокупованих громад — це довгостроковий процес, який потребує співпраці всіх рівнів влади, громадськості й міжнародних партнерів.

Окрім того, відповідно до п. 8 загальної частини Постанови Кабінету Міністрів України від 14 жовтня 2022 р. № 1159 «Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них», для забезпечення представлення заінтересованих осіб і громадськості під час розроблення програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) відповідним виконавчим органом сільської, селищної, міської ради утворюється **тимчасовий консультативно-дорадчий орган — робоча група** з-поміж представників сільських, селищних, міських рад, виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, органів державної влади, державних і комунальних підприємств, установ та організацій, інших заінтересованих сторін, до складу якого входять не менш як п'ять осіб і не більш як 21 особа (з непарною кількістю членів).

Згідно з абз. 2. п. 23 зазначеної Постанови в рішенні про розроблення програми комплексного відновлення території територіальної громади (її частини) **визначають порядок утворення й діяльності робочої групи**, а також строк подання пропозицій громадськості до проєкту програми комплексного відновлення території територіальної громади (її частини), який має становити не менше ніж 10 календарних днів від дня опублікування рішення про розроблення програми комплексного відновлення території територіальної громади (її частини) на офіційному вебсайті сільської, селищної, міської ради.

Окрім того, у п. 30 цієї Постанови зазначено, що виконавчі органи сільських, селищних, міських рад **з метою забезпечення публічності й прозорості розроблення програми комплексного відновлення території територіальної громади (її частини) забезпечують:**

- оприлюднення прийнятих рішень щодо розроблення програми комплексного відновлення території територіальної громади (її частини) на своєму офіційному вебсайті й на порталі електронної системи;
- оприлюднення проєкту програми комплексного відновлення території територіальної громади (її частини) на своєму офіційному вебсайті й на порталі електронної системи із зазначенням строку подання пропозицій громадськості до проєкту. Такий строк не може становити менш як 15 календарних днів з дня оприлюднення відповідного проєкту;
- реєстрацію, розгляд і врахування пропозицій громадськості до проєкту програми комплексного відновлення території територіальної громади (її частини) (отриманих як після оприлюднення рішення щодо розроблення програми комплексного відновлення області, так і після оприлюднення проєкту програми комплексного відновлення області, розгляд пропозицій громадськості здійснюється на засіданні робочої групи);
- узгодження спірних питань з громадськістю (здійснюється шляхом розгляду на засіданні робочої групи);
- оприлюднення на своєму офіційному вебсайті й на порталі електронної системи результатів розгляду пропозицій громадськості до проєкту програми комплексного відновлення території територіальної громади (її частини) протягом семи календарних днів з дня їх розгляду.

Пропозиції громадськості до проєкту програми комплексного відновлення області реєструють відповідно до правил організації діловодства, затверджених у встановленому законодавством порядку.

Внесення відповідних змін повинно бути погоджено з Робочою групою з відновлення.

До прикладу, програма USAID «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE) в січні 2024 р. представила результати пілотного проєкту

з розроблення програм комплексного відновлення (ПКВ)² території територіальних громад і методики їх реалізації. ПКВ — це документ відновлення постраждалих територій, що дає змогу детально оцінити як усі ресурси, так і спричинені війною виклики.³ Завдяки розробці Програми комплексного відновлення постраждалі регіони й громади зможуть врахувати потреби жителів і позиції експертів, щоб визначити ключові пріоритети відновлення. Розроблення Програми є необхідним підґрунтям для подальшого планування життєдіяльності громади, яке має низку переваг:

- системний аналіз ресурсів громади;
- оцінювання й аналіз викликів, які постали перед громадою та регіоном через повномасштабне вторгнення;
- аналіз економічних чинників і потенціалу території з погляду бізнесу.

Програма має стати основою для розроблення містобудівної документації та стратегій розвитку, містити інформацію за всіма ключовими сферами життєдіяльності: економічну та екологічну оцінку, стан житлової та соціальної інфраструктури, аналіз негативних впливів тощо. Також ПКВ передбачає аналіз містобудівної документації та визначення її актуальності. Не менш важливими аспектами є відбудова за новими стандартами й принципами та **залучення громадян до відновлення**.

Цей проєкт надав надзвичайно важливий допоміжний матеріал для роботи в громаді. Водночас необхідно враховувати можливості громад у підготовці таких документів (наявність кадрового потенціалу, обізнаності в низці специфічних питань, час, ризик імовірного загострення ситуації на фронті тощо). Також роботу в напрямі комплексного відновлення необхідно розпочинати з виконання малих завдань, які громада в змозі вирішувати, а саме:

- аналізувати й вирішувати нагальні проблеми громади за участі всіх її жителів;
- створити дорадчі органи при селищній військовій адміністрації для залучення населення до розроблення планів комплексного відновлення громади;
- залучати громадськість до спільного написання й реалізації проєктів тощо.

² Методика розроблення ПКВ. URL: https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1zLV4UvPJe_NKD7CW-bUAbfDpdywHS79 (дата звернення: 27.09.2024).

³ Олена Шуляк, голова Комітету ВР з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування, Методика розроблення Програми комплексного відновлення (ПКВ) громади. URL: <https://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/43837.pdf> (дата звернення: 27.09.2024); <https://decentralization.ua/news/16609> (дата звернення: 27.09.2024); <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3821039-kompleksne-vidnovlenna-gromad-ta-regioniv-iz-cogo-pocati.html> (дата звернення: 27.09.2024).

ОПИС ПРОЦЕДУРИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ ВЛАДНИХ РІШЕНЬ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПИТАНЬ ВІДБУДОВИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTI

Процедура залучення може мати такий вигляд:

1. ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ТА ЦІЛЕЙ

На початковій зустрічі учасники (представники громади, місцева влада, бізнес, працівники системи безпеки й правосуддя, а також інші зацікавлені сторони) обговорюють і визначають ключові проблеми, які потребують вирішення. Кожна сторона висловлює свої погляди й пріоритети, формуючи спільний перелік цілей.

2. РОЗРОБЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ

Після визначення проблем учасники розробляють стратегію дій. Це включає побудову конкретних планів, проєктів та ініціатив, які допоможуть досягнути обраних цілей. У цьому процесі можуть бути використані робочі групи або комітети, кожен із яких зосереджуватиметься на певній проблемі.

3. ПУБЛІЧНІ СЛУХАННЯ Й ЗБІР ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ

Проєкти й ініціативи представляють на публічних слуханнях, де кожен член громади може висловити свою думку й внести пропозиції. Це забезпечує прозорість процесу, а також дає змогу збирати зворотний зв'язок від усіх зацікавлених сторін.

4. КОРИГУВАННЯ Й УХВАЛЕННЯ РІШЕНЬ

На основі отриманого зворотного зв'язку стратегії та плани коригують, щоб максимально врахувати інтереси й побажання учасників. Владні органи формалізують та ухвалюють остаточні рішення з урахуванням усіх корективів.

5. РОЗПОДІЛ РОЛЕЙ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Для ефективного виконання проєктів учасники домовляються про розподіл ролей і відповідальності. Це може включати залучення волонтерів, виділення фінансів від бізнесу, забезпечення підтримки від місцевої влади тощо.

6. МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Після запуску проєктів проводять регулярний моніторинг та оцінювання їхньої ефективності. Це допомагає вчасно вносити корективи й забезпечувати досягнення поставлених цілей.

ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ Й МОЖЛИВОСТІ ДОРАДЧОГО ОРГАНУ В ПРОЦЕСІ ВІДБУДОВИ ГРОМАДИ

Залучення громадськості до відбудови — це процес взаємодії з місцевими жителями, окремими групами, підприємцями й іншими зацікавленими сторонами для обміну інформацією та можливості почути їхню думку щодо різних питань відбудови. Іншими словами, залучення громадськості — це будь-який процес, що безпосередньо залучає жителів громади до ухвалення рішень та повністю враховує їхню думку у формуванні потенційних результатів й управлінні ресурсами.

Мета полягає в тому, щоб плани відображали потреби й прагнення місцевих громад, а процес їх розроблення був прозорим, підзвітним та інклюзивним.

Залучення громадськості є важливим складником відбудови, адже забезпечує врахування потреб та інтересів місцевих громад у розробленні й ухваленні рішень. Особливо суспільне залучення впливає на соціальну згуртованість у громаді, адже це:

- **Розширення повноважень громади.** Залучення громадськості надає членам спільноти право голосу в розвитку своїх громад. Це покращує загальну залученість жителів до суспільної активності. Цей процес своєю чергою зміцнює соціальні зв'язки й підвищує громадську єдність. Усе це робить спільноту сильнішою та витривалішою.
- **Побудова довіри.** Залучення місцевих жителів зміцнює довіру між інституціями й членами громади, що забезпечує продуктивне й стійке довгострокове партнерство.
- **Соціальна справедливість.** Залучення громадськості сприяє прийняттю більш справедливих й інклюзивних рішень, урахуванню потреб маргіналізованих і недостатньо представлених груп. Це допомагає розвитку соціальної справедливості й зменшенню соціальної ізоляції та поляризації суспільства.

- **Відчуття належності.** Належність — це відчуття індивідом включеності в певну групу, усвідомлення прийняття себе й своєї ідентичності як частини спільноти. Це сприяє здоровому функціонуванню, стійкості й довгостроковому процвітанню громади. Залучення — це механізм мережного планування, що об'єднує членів спільноти спільним баченням і таким чином посилює відчуття приналежності.
- **Сприяння змінам поведінки.** Деякі громади зазнали колективної травми або пережили історичні події, які залишили їм у спадок упередження, незгоди й конфлікти.

У процесі залучення громадськості слід враховувати особливі обставини, які зумовили наявну ситуацію в громаді й бачення майбутнього її членами. Ось чому, коли планується залучення жителів, потрібно використовувати міждисциплінарний підхід, який сприяє розумінню страхів і переконань усіх груп громади.

Відповідно до Кодексу кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень, ухваленому Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи на засіданні 1 жовтня 2009 року⁴ виділяють чотири рівні, які сприяють створенню сприятливого середовища для участі громадськості у процесі відбудови:

1. ІНФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ

Доступ до інформації є основою всіх наступних кроків на шляху залучення жителів громади до процесу відбудови. Це відносно низький ступінь, який зазвичай полягає в отриманні інформації від органів влади. Інформація актуальна на всіх етапах процесу розроблення й прийняття рішень щодо відбудови громади.

2. КОНСУЛЬТАЦІЇ ГРОМАДСЬКОСТІ Й ВЛАДИ

Форма ініціативи, коли органи державної влади просять жителів громади висловити їхню думку стосовно конкретного питання щодо процесу відбудови. Консультація зазвичай включає інформування про поточний стан процесу й прохання прокоментувати, висловити думки та відреагувати. Вона актуальна на всіх етапах процесу прийняття рішень, особливо під час складання проєкту політики, моніторингу й повторного формулювання.

3. ПОСИЛЕННЯ ДІАЛОГУ МІЖ ГРОМАДСЬКІСТЮ Й ВЛАДОЮ

Будь-яка зі сторін може ініціювати діалог, який може бути необмежений або конкретний. **Необмежений діалог** — це двостороннє спілкування, яке ґрунтується на взаємних інтересах і потенційно спільних цілях, метою якого є забезпечити регулярний обмін думками. **Конкретний діалог** ґрунтується на взаємних інтересах стосовно окремого питання процесу відбудови. Діалог високо цінується на кожному

⁴ CONF/PLE(2009) CODE 1

етапі процесу прийняття рішень, але має вирішальне значення для встановлення порядку денного, складання проєкту політики й повторного формулювання.

4. ПАРТНЕРСТВО, СПІЛЬНЕ РОЗРОБЛЕННЯ Й УПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТІВ

Партнерство передбачає спільну відповідальність на кожному етапі процесу прийняття рішень: від встановлення порядку денного, складання проєкту й прийняття рішень до реалізації ініціатив. Він є вищим рівнем участі.

ЕТАПИ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ І ЗОНИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ Й ОРГАНУ ВЛАДИ

Відповідно до зазначеного Кодексу кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень, є шість різних етапів процесу прийняття рішень:

1. Встановлення порядку денного.
2. Складання проєкту.
3. Прийняття рішення.
4. Реалізація.
5. Моніторинг.
6. Повторне формулювання.

На кожному етапі процесу прийняття рішень є окремі обов'язки й зони відповідальності влади та громадськості.

Зона відповідальності громадськості	Зона відповідальності органу влади
1. Встановлення порядку денного	
<p>Захист: порушення питань, формулювання проблем і потреб конкретних груп жителів, відстоювання думок або спільних суспільних інтересів).</p> <p>Інформація та підвищення обізнаності: взаємообмін інформацією.</p> <p>Експертиза й рекомендації: компетентні в конкретних питаннях фахівці відіграють ключову роль у встановленні порядку денного. Аналіз поточних і майбутніх потреб громади, їхня пріоритетність і перспективи.</p>	<p>Обмін інформацією: забезпечення всіх зацікавлених сторін актуальною, точною та своєчасною інформацією в прийнятному форматі.</p> <p>Процедури: розвиток і дотримання прозорості в процесі прийняття рішень.</p> <p>Ресурсне забезпечення.</p> <p>Реагування: забезпечення активного залучення представників відповідних органів влади й громади.</p>

1. Встановлення порядку денного (продовження)

Інновація: розроблення нових рішень і підходів.

Надання послуг: НУО відіграють ключову роль у формуванні політики й створенні альтернативних або послуг, яких ще немає.

2. Складання проєкту відбудови

Захист: гарантування, що буде розглянуто потреби й інтереси зацікавлених сторін.

Інформація та підвищення обізнаності: інформування членів громади про процес складання проєкту відновлення.

Експертиза й рекомендації: проведення аналізу й дослідження за питаннями, що розглядають, або пропозиції внесення до проєкту доповнень.

Інновація: пропонування рішення шляхом упровадження нових підходів, практичних заходів і моделей, які будуть корисними для конкретних груп.

Надання послуг: участь у розробленні проєкту для гарантування врахування потреб конкретних груп і дотримання необхідних умов.

Функція контролю: слідування за розробленням проєкту для того, щоб переконатися, що побажання зацікавлених сторін враховано, і що процес є вичерпним і прозорим.

Обмін інформацією: забезпечення своєчасною та вичерпною інформацією щодо поточного процесу.

Процедури: розвиток і дотримання мінімальних консультативних стандартів, як-от визначення зрозумілих цілей, правил участі, строків, контактів тощо. Організування відкритих консультативних нарад запрошування всіх потенційних учасників.

Ресурсне забезпечення: передбачення адекватних строків і способів проведення консультацій для забезпечення участі різних категорій громадянського суспільства.

Реагування: забезпечення активного залучення представників відповідних органів державної влади й громади; слухати, реагувати та забезпечувати зворотний зв'язок стосовно всіх пропозицій.

3. Прийняття рішень

Інформація та підвищення поінформованості: інформування членів громади й ключових груп громадян про рішення та їхні потенційні наслідки.

Експертиза й рекомендації: надання детального аналізу для інформування та впливу на суб'єктів прийняття рішень.

Функція контролю: стеження за розробленням проєкту для забезпечення його демократичності, прозорості й інклюзивності.

Обмін інформацією: надання інформації про рішення, що приймається.

Процедури: пропонування й слідування процедурам механізмів формування спільних рішень, де це можливо.

Ресурсне забезпечення: уможливлення й підтримування активної участі громадянського суспільства із залученням неурядових організацій на етапі прийняття рішення.

Реагування: слухати, брати до уваги й реагувати на вимоги жителів громади.

4. Реалізація процесу відновлення

Інформація та підвищення поінформованості: передусім зосереджені на підвищенні поінформованості, поясненні переваг і недоліків, а також наслідків реалізації.

Надання послуг.

Функція контролю: оцінювання забезпечення передбаченої реалізації політики без шкідливих побічних наслідків для громади й різних груп населення.

Обмін інформацією: надання інформації про стратегії реалізації політики, процедури публічних тендерів і керівні принципи проєктів.

Процедури: дотримання встановлених правил і норм реалізації політики.

Ресурсне забезпечення: уможливлення активної участі громадянського суспільства на етапі реалізації політики шляхом, наприклад, бюджетного забезпечення, матеріальної підтримки чи адміністративних послуг.

Реагування: бути доступними й реагувати на конкретні потреби, які пов'язані з обставинами, що виникають під час реалізації.

5. Моніторинг

Захист: здійснення моніторингу й оприлюднення інформації про те, чи досягла ініціатива запланованих цілей і принесла очікувану користь суспільству.

Експертиза й рекомендації: збір фактів і проведення досліджень стосовно наслідків реалізації.

Надання послуг: обов'язок проводити моніторинг результатів програми щодо її якості, тривалості й ефективності з наведенням конкретних прикладів.

Функція контролю: пріоритетна роль у процесі моніторингу наслідків проєкту для забезпечення досягнення цілей.

Обмін інформацією: забезпечення інформацією про актуальний стан реалізації.

Процедури: слухати й реагувати на конкретні питання, які виникають у громади.

6. Повторне формулювання / доопрацювання політики відновлення громади

Захист: лобювання оновлення політики в інтересах громадян, вказування на недоліки або наслідки поточної політики.

Експертиза й рекомендації: проведення експертних досліджень та аналізів для визначення прогалин у поточній політиці й обґрунтування повторного формулювання політики.

Обмін інформацією: надання інформації про можливість перегляду процедури й необхідні зміни.

Процедури: забезпечення зрозумілого, відкритого й доступного процесу участі.

Ресурсне забезпечення: уможливлення й підтримування активної участі громади.

6. Повторне формулювання / доопрацювання політики відновлення громади (продовження)

Інновація: розроблення нових підходів для вирішення відповідних питань.

Надання послуг: визначення перешкод і збір фактів, щоб проілюструвати потенційні потреби, які вимагають перегляду.

Реагування: брати до уваги рекомендації від громадськості.

У відбудові громади потрібно залучати громадськість протягом усього процесу розроблення й реалізації рішень, на всіх етапах.

Для цього доречно створення консультативно-дорадчого органу в громаді (робочої групи) й громадські слухання:

- **Громадські слухання.** Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» територіальна громада має право проводити громадські слухання — зустрічатися з посадовими особами місцевого самоврядування й влади, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення. Пропозиції, які вносять за результатами громадських слухань, підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування.
- **Дорадчо-консультативні органи,** а саме — громадські ради або робочі групи, можуть стати досить потужним інструментом спільної взаємодії для розвитку громади.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ГРОМАДИ ЩОДО ПРОЦЕСІВ ВІДНОВЛЕННЯ Й СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ

Основними рекомендаціями для громади є:

- Створення робочої групи як консультативно-дорадчого органу до якої ввійдуть всі зацікавлені групи громади. Спільне розроблення процесу відбудови (матеріальної та нематеріальної).
- Забезпечення участі й залучення громадянського суспільства до процесів прийняття рішень.
- Створення постійної діалогової платформи для обговорення проблемних питань, перспектив їх вирішення та якісного зворотного зв'язку з громадою.
- Запровадження програм допомоги в працевлаштуванні, адаптованих до потреб людей старшого віку й усунення знеохочення для їхнього працевлаштування.
- Побудова або ремонтування бомбосховищ в закладах освіти й створення цифрових освітніх центрів там, де постійна офлайн-освіта неможлива.
- Розвивання спроможності комунальних центрів, що надають соціальні послуги, зокрема забезпечення їх достатньою кількістю персоналу, приміщень і транспорту.
- Підтримування розвитку комунального надання послуг психологічної підтримки й психологічного супроводу, зокрема в закладах освіти.
- Трансформування наявної мережі місцевих культурних установ у центри спільнотворення для розвитку порозуміння, солідарності й справедливості в суспільстві.
- Постійний моніторинг проблем і потреб жителів громади з метою їх подальшого вирішення й задоволення.
- Упровадження системи по роботі з конфліктами в громаді з допомогою професійних медіаторів.
- Забезпечення прозорого інформування жителів громади про всі процеси відбудови.